

4 ESTUDI DELS ARGUMENTS NOMINALS EN LA TRADICIÓ CATALANA

4.1 Introducció

En aquest capítol prendrem en consideració les aproximacions teòriques i descriptives a l'estructura argumental dels noms en català des de la tradició gramatical catalana. Com veurem, la idea que els noms «regeixen» uns complements és força antiga en gramàtica i per això observarem què en deien els diversos autors de gramàtiques catalanes del segle XIX. Amb tot, el concepte de recció no tenia el mateix sentit que avui dia. A més, com podrem comprovar, la «modernització» de l'estudi de la gramàtica que va dur a terme Fabra va comportar l'abandonament d'aquest tema, que no es va reprendre fins que Bonet & Solà (1986) no el van introduir en el seu estudi de la sintaxi catalana des de la perspectiva del generativisme. A partir d'aquí, s'han ocupat de l'estructura argumental dels noms en català diversos lingüistes, entre els quals destaquen Picallo (1991) —que no inclourem en aquest capítol perquè n'hem parlat al capítol 3—, Badia (1994, 2002) —que és qui ha aportat el panorama descriptiu més complet dels arguments nominals en català— i Gràcia (1995) —que reflexiona àmpliament sobre el concepte d'herència argumental i el funcionament d'alguns tipus de nominalitzacions en català—, a més dels ja esmentats Bonet & Solà (1986).

4.2 La tradició gramatical catalana: el concepte de *règim nominal*

4.2.1 El règim nominal i la tradició gramatical del s. XIX

Hem vist que l'anàlisi del sintagma nominal com a estructura paral·lela al sintagma verbal i la consideració que alguns noms, com els verbs, regeixen els seus complements ha estat una qüestió debatuda en sintaxi des de la dècada dels anys setanta del s. xx, quan Chomsky (1970) va plantejar un seguit de qüestions clau al voltant de les propietats de les nominalitzacions deverbals i va obrir la porta al debat sobre un dels problemes centrals en la discussió sobre els noms eventuals, que és el caràcter argumental (o no) dels sintagmes que els complementen. Ara bé, els estudis sobre la complementació nominal són molt anteriors a aquesta data i, de fet, la idea que el nom admet complements regits és relativament freqüent a les gramàtiques tradicionals.

Tal com explica Ginebra (1996: 77), en moltes gramàtiques llatines els apartats de sintaxi es dedicaven exclusivament a qüestions de concordança i de règim, que no sols incloïa el règim verbal, i aquest fet va afavorir que les gramàtiques de llengües romàniques —basades sovint en els models de les gramàtiques llatines— també hi dediquessin apartats.

Un exemple d'aquesta influència el trobem en les gramàtiques espanyoles de finals del segle XVIII i principis del XIX, que posteriorment servien de model, almenys en part, per a les primeres gramàtiques de la llengua catalana. En aquest sentit, tal com ja marcava la tradició llatina, els estudis de la Real Academia Española, els treballs gramaticals de Luis de Mata y Araujo i les gramàtiques castellanes de Ballot solien dividir la sintaxi en *construcció*, *règim* i *concordança*.

En aquesta divisió, la concordança era la necessitat que unes paraules *concertin* amb les altres en la flexió gramatical. Per exemple, la gramàtica de 1796 de la RAE explica que «lo primero que enseña la Sintaxis es á concertar unas palabras con otras, haciendo que sean comunes unas mismas propiedades y accidentes á aquellas que pueden serlo por su naturaleza» (RAE, 1796: 276). La construcció era «otra especie de dependencia que las une, no con tanta precision como el régimen, sino con mayor anchura y libertad» (RAE, 1796: 326). I, pel que fa al règim, es concebia bàsicament com una relació de dependència entre les anomenades *parts de l'oració*, una relació de jerarquia que s'estableix entre les diferents categories sintàctiques: «ademas de la concordancia que se ha explicado de las partes declinables de la oracion, para formarse esta debidamente se han de enlazar entre sí de tal manera, que se sigan unas de otras con una dependencia precisa» (RAE, 1796: 286).

Podem entendre, doncs, que s'entenia el règim com la capacitat d'algunes peces lèxiques de seleccionar els seus complements (tot i que no es distingien els complements que actualment anomenem argumentals dels adjunts, ni tampoc els

diferents tipus d'arguments). Aquesta relació no només s'aplicava als verbs, sinó que també és vàlida per a altres categories (o *parts de l'oració*):

Las partes de la oracion que rigen á otras son: el *nombre sustantivo*, el *verbo activo*, el *participio*, la *preposicion* y la *conjuncion*: en esta forma: *El nombre sustantivo rige á otro nombre sustantivo, y al verbo: este rige al nombre sustantivo, á otro verbo, y al adverbio: el participio, por lo que participa de verbo, rige al nombre sustantivo: la preposicion rige al nombre sustantivo, y al verbo: la conjuncion rige al verbo* (RAE, 1796: 286–287).¹⁶

I és en aquest marc que es feia notar que els noms *regien* uns complements *en genitiu*, i que alguns d'aquests complements podien ser l'agent o el pacient de l'eventualitat que es designa (del fet que es designa): es tenia, doncs, la intuïció que alguns dels complements nominals tenien papers temàtics i que, per tant, es podien entendre aquests complements com a equivalents al subjecte i al complement directe oracionals. S'explica a la gramàtica de la RAE (que en aquest sentit, com hem dit, seguia els models de la tradició llatina):

El nombre sustantivo en qualquier caso que se le considere, ó quiera ponerse en la oracion, puede regir á otro nombre sustantivo en genitivo, v.g. *la casa de Pedro*. [...] Llámase este genitivo de *posesion*, porque verdaderamente la significa, pues expresa ser *Pedro* poseedor de la casa; y significa igualmente accion que *pasion*, v.g. el amor *de mi padre, de mi hijo*, significa del mismo modo el amor de mi padre y de mi hijo hácia mi, que mi amor hácia mi padre ó mi hijo (RAE, 1796: 289).

De la mateixa manera, diverses gramàtiques catalanes del s. xix prenen en consideració la noció de *règim* com a part de la sintaxi. Així, en parlen Josep Pau Ballot a la *Gramàtica de la llengua catalana* (1813), Joan Josep Armengual a la *Gramàtica de la llengua mallorquina* (1835), Pau Estorch i Siqués a la *Gramàtica de la llengua catalana* (1857), Antoni de Bofarull a *Estudios, sistema gramatical y crestomatia de la llengua catalana* (1864) i, amb Adolf Blanch, a la *Gramàtica de la llengua catalana* (1867), Joan Petit i Aguilar a la *Gramàtica catalana predispositiva per a la més fàcil intel·ligència de la espanyola i llatina* i Antoni Febrer i Cardona als *Principis generals de la llengua menorquina*, encara que aquestes dues gramàtiques van restar inèdites fins a finals del s. xx (la de Petit i Aguilar) o principis del s. xxi (la de Febrer i Cardona).

16 En aquest fragment podem constatar que en diverses gramàtiques vuitcentistes es considera que el nom en nominatiu és una part de l'oració que regeix però que en canvi no és regida.

En general, com explica Ginebra (1988: 260), «la idea que els nostres gramàtics ens donen de la noció de règim és bastant homogènia», si bé cal fer notar que alguns reservaven el concepte per a l'àmbit del sintagma verbal.¹⁷

Ballot, Petit i Aguilar, Estorch, i Bofarull & Blanch coincideixen a considerar, com passava en el cas de les gramàtiques castellanes, que el règim és una relació de dependència, de jerarquia, entre unes paraules i unes altres (si bé a la pràctica no es distingeixen els diferents tipus de complements «regits»). Les definicions més detallades d'aquest concepte ens les proporcionen Estorch (1857) i Bofarull & Blanch (1867: 68).

El régimen es la dependencia que una parte de la oracion tiene de otra: esta se llama *la que rige*, aquella *la regida*. *Regir* es pedir la diction principal á la que depende de ella que se halle en tal *modo* ó en tal *tiempo*; ó bien reclamar de tal adverbio, tal preposicion ó tal conjuncion, á fin de expresar la idea que nos proponemos sin desviarnos de la regla del buen lenguaje (Estorch, 1857: 142).

Régimen, es el gobierno de procedencia y dependencia que tienen unas partes de la oracion con otras. Las partes precedentes rigen y se llaman *regentes*, y las dependientes, ó que están de mas, son y se llaman *regidas* [...]. Para que una palabra rija ó sea regida por otra, es menester que la regida se siga de la regente, con tal dependencia que sin la primera no pueda substistir la segunda, v.g. *lo caball corre* (Bofarull & Blanch, 1867: 68).

Totes dues definicions indiquen que hi ha un mot de l'oració que exigeix que apareguin uns altres tipus de paraules, que, a més, han de tenir unes determinades característiques morfològiques i sintàctiques. En tots els casos, doncs, hi ha una paraula que *regeix* (també anomenada *digció* per Petit i Aguilar, *regente* per Bofarull & Blanch, i *que diu relació ó dependència de* per Ballot), i un mot *regit*.

Per a aquests gramàtics, les categories gramaticals que tenen capacitat de regir són bàsicament tres: el verb, el nom (*substantiu* i *adjectiu*) i la preposició.¹⁸

---

17 És el cas de Joan Josep Armengual: «Régimen es la construccion de un verbo con la preposicion y caso ó modo que pide, y de una preposicion con el caso que le corresponde [...]» (Armengual, 1835: 244).

18 Cal fer un comentari sobre la capacitat rectora de la preposició, i és que si en la teoria del règim que desenvolupen aquests autors la preposició és un tipus de paraula que habitualment depèn dels requeriments del verb o del nom, pot resultar paradoxal que sigui alhora un element que regeix uns suposats complements. Ara bé, tal com constata Ginebra (1988: 264), «dir que la preposició regeix un nom no es contradiu amb la definició de règim», ja que qualsevol sintagma preposicional ha d'estar complementat per un sintagma nominal o verbal, que seran complements de primer nivell (en la terminologia de Jackendoff (1977)). Des del punt de vista de la teoria actual, en què es considera que els nuclis sintagmàtics són les paraules funcionals, és més fàcil d'entendre que la preposició pugui regir. En el cas que ens ocupa, el que cal fer notar és que el sentit que es dona a la noció de règim varia en funció de si la categoria rectora és un nom o un verb, o bé si és una preposició: en aquest darrer cas,

És, doncs, en aquest marc que trobem el nom com a categoria (*part de l'oració*) que regeix uns complements. En realitat, però, de les gramàtiques examinades només quatre (Petit i Aguilar, Ballot, Bofarull & Blanch i, fins a cert punt, Febrer i Cardona) desenvolupen la noció de *règim nominal*.¹⁹

Com ja podíem observar en les gramàtiques castellanes a què hem fet referència anteriorment, la capacitat rectora dels noms es limita a dos aspectes: d'una banda, la consideració del nom en nominatiu com a *supòsit* de l'oració (element *principal* de l'oració, aquell que regeix però que no és regit), i, de l'altra, la capacitat del nom de regir SP[*de*], que habitualment es fa correspondre a genitiu (sovint sense distingir entre genitiu subjectiu, genitiu objectiu o possessiu), però que també pot ser considerat ablatiu. En paraules de Bofarull & Blanch:²⁰

El nombre sustantivo rige á otro sustantivo en genitivo y al verbo; para lo cual debe estar, para regir al primero, en cualquier caso, y en nominativo para regir al segundo, v.g. *Mireu lo gos de N Joan; lo lladre roba la fruyta del hort* (Bofarull & Blanch, 1867: 69).

Petit i Aguilar va més enllà i posa de manifest que hi ha certs paral·lelismes entre el *règim verbal* i el *nominal* (tot i que, com la resta de gramàtics del s. xix que tracten aquesta qüestió, no distingeix entre nivells de complementació i inclou dins del *règim nominal* qualsevol complement nominal). Així, s'adona que els noms deverbals (que ell anomena *substantius verbals*) presenten (en termes generativistes) estructura eventual i els mateixos arguments que els verbs (o arguments molt semblants), com l'acusatiu o el datiu (introduïts, segons aquest gramàtic, per *a*):

[...] els Substantius verbals [...] signifcan més aviad agció, ú passió, que sustancia corpórea, ó incorpórea [...] y de altra part participan dits Noms del Rejimen de dits Verbs a més del que els correspon com á Substantius, v.g.: Lo *Amòr* de Jesu-Christ als hòmens [...]. El *Dañ* de mi á tu [...].

En el primer egzemple, el Substantiu *Amòr* rejex el Genitiu *de Jesu-christ* i lo Acusatiu *als hòmens*. En el segon el Substantiu *Dañ* rejex lo Abblatiu, ó Genitiu *de mi*, y el Datiu *á tu* [...] (Petit i Aguilar, 1998: §336).

---

com diu Ginebra (1988: 264), «és més aviat la preposició la que no és «subsistent», la que no pot anar sola».

19 Armengual (1835: 244) només fa referència al *règim verbal* (veg. nota anterior). Per la seva banda, Pers i Ramona (1847), fa consideracions sobre el *règim verbal* i alguns aspectes del dels adjectius. Estorch (1857), tot i que afirma que les categories amb capacitat rectora són el verb, el nom i la preposició i que ofereix una llista de *règim* (un llistat de paraules amb el *règim* corresponent), només té en compte els verbs i els adjectius (és a dir, en terminologia seva, els *noms adjectius*).

20 Petit i Aguilar considera que hi ha complements nominals realitzats com a SP[*de*] que en realitat són ablatius («signifcan Origen, Matèria, Llinadje, Pàtria, ó Nació») (Petit i Aguilar, 1998: §335).

En definitiva, és constatable com, en diverses gramàtiques del s. xix, ja sigui per influència de la tradició llatina, ja sigui per influència de la tradició gramatical castellana, l'apartat del règim —que no només és verbal— constitueix un dels punts forts dels capítols de sintaxi (d'altra banda sovint molt desatesos). I, encara que la noció de *règim* que es desprèn d'aquests treballs és sovint molt general i fins i tot ambigua (es considera regit gairebé qualsevol complement que aparegui posposat a una categoria lèxica o a una preposició), formulen plantejaments interessants des del punt de vista de l'anàlisi del sintagma nominal (com la constatació dels paral·lelismes entre el règim verbal i el nominal).

És per això que, com presentarem a l'apartat següent, hem considerat convenient examinar fins a quin punt Fabra va analitzar l'estructura del sintagma nominal en la seva obra gramatical i lexicogràfica, i si va prendre en consideració les reflexions dels treballs dels gramàtics vuitcentistes.

4.2.2 El règim nominal en l'obra gramatical i lexicogràfica de Pompeu Fabra

En aquest apartat, com hem dit, analitzarem el tractament que fa Fabra de la noció de règim nominal i, en general, de l'estructura argumental dels noms. Per fer-ho, hem tingut en compte l'*Ensayo de gramática del catalán moderno* (1891), la *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* (1898), l'obra *Qüestions de gramàtica catalana* (1911), la *Gramàtica de la llengua catalana* (1912), i les gramàtiques catalanes de 1918, 1933 i 1956, a més de les *Converses filològiques* i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932), que d'una banda ens han permès comprovar si Fabra va plantejar algun debat teòric sobre aquesta qüestió i de l'altra ens han servit per observar exemples d'ús de sintagmes nominals amb complements argumentals.

Cal remarcar, d'entrada, que cap de les set obres gramaticals considerades no presenta cap apartat dedicat específicament a la complementació nominal, ni des d'un punt de vista teòric ni per sancionar usos preposicionals relacionats amb el règim nominal: ni tan sols la gramàtica de 1956, que conté més apartats dedicats a la sintaxi, inclou informació sobre el règim nominal.

En general, els capítols més susceptibles de contenir informació sobre règim nominal, com els que dedica als substantius o a la formació de noms deverbals, només aporten informació sobre qüestions morfològiques. Només hi ha un apartat en què d'alguna manera apareixen els complements nominals, encara que sigui amb uns objectius molt allunyats de la mera descripció de l'estructura argumental dels noms, i és el que destina a la caiguda de preposicions davant de la conjunció *que*.

Alguns dels exemples que ofereix són noms psicològics amb els seus arguments:

Tenien l'esperança de trobar-t'hi
Té por dels llops

Tenien l'esperança que vindrieu un dia o altre.
Té por que no vindran.

(Fabra, 2006 [1933]: § 121)

Tot i que en algun apartat de les seves gramàtiques Fabra fa alguna referència a la complementació nominal, no planteja cap teoria sobre el concepte de règim aplicat als noms en el mateix sentit que els gramàtics vuitcentistes, ni tampoc sembla advertir els paral·lelismes en el règim verbal i nominal que trobàvem en casos com el de Petit i Aguilar. I aquesta manca de formulacions teòriques sobre aquesta qüestió també es posa de manifest a les *Converses filològiques*, en què les úniques referències sobre els complements nominals apareixen en relació amb el canvi i caiguda de preposicions.

Tanmateix, en contrast amb l'obra gramatical, ha estat possible observar alguns casos d'ús d'arguments nominals al DGLC. Fabra, en aquesta obra, tampoc pren el règim nominal com a objecte d'estudi des d'un punt de vista teòric, i ni tan sols en comenta res a les definicions pròpiament dites. Ara bé, sí que podem extreure dades relacionades amb els usos preposicionals dels complements nominals a partir dels exemples del diccionari. Com explica Ginebra (2003a: 442), «els exemples resolen molts dels dubtes dels usuaris dels diccionaris, ja que proporcionen, de manera clara i econòmica, informació que és difícil de donar només amb la definició».

Per analitzar el tractament del règim nominal en l'obra lexicogràfica fabriana ens hem centrat en els noms psicològics, ja que són els que presenten més variació en la realització dels arguments.²¹

Com es podrà comprovar al capítol 6, els arguments externs dels noms eventuals es poden realitzar en català com a sintagmes preposicionals (introduïts per *de* o *entre*), com a possessius, com a adjectius relacionals o com a clítics. A més, alguns noms —com ja hem vist que constatava Picallo (1991)— admeten una configuració passiva: llavors l'agent es recupera com a adjunt i es realitza materialment com a SP_{per} o SP_{per part de}. Als exemples que presentem a (1) il·lustrem aquestes possibilitats.²²

21 Ho comprovarem al capítol 6. Com ja hem comentat, per configurar la llista de noms psicològics estudiats en aquest treball hem partit de la que proposa Fullana (1995), a la qual hem afegit *afecció*, *afecte*, *aversió*, *conhort*, *inquietud*, *molèstia* i *ofensa*.

22 Com hem vist, Picallo (1991, 1999) defensa que els noms només admeten una lectura de procés (és a dir, només es poden considerar eventuals) si s'insereixen en una construcció passiva (i, per tant, els arguments externs de la configuració activa no poden ser mai veritables arguments quan acompanyen un nom. L'agent d'un nom eventual, doncs, no pot ser mai SP_{de} segons aquesta autora, i això la porta a establir la generalització que l'argument extern d'un nom eventual no es pot realitzar com a SP_{de}. De totes maneres, com veurem als capítols següents, oracions com *L'actuació del pianista va durar 4 hores* demostren que els noms eventuals també admeten una configuració activa i que, per tant, l'argument extern pot ser SP_{de}. Encara més: com que la passiva implica una *promoció* de l'argument intern,

- (1) a. La fugida *{del president/ presidencial}* va alarmar tothom.
b. La *seva* fugida va alarmar tothom.
c. Tots esperàvem l'arribada *dels trens*.
d. Tots *n'*esperàvem l'arribada.
e. Vaig presenciar la invasió *{dels EUA/nord-americana}* a l'Iraq.
f. Vaig presenciar la invasió de l'Iraq *per part dels EUA*.

Ara bé, els noms psicològics no admeten totes aquestes realitzacions, atès que no tots els noms psicològics admeten amb facilitat la passiva. De fet, només ho fan els noms psicològics que admeten un experimentador amb característiques agentives —que són, en general, els noms relacionats amb verbs psicològics de la classe A— i hi ha gramàtics que dubten de l'acceptabilitat d'aquestes construccions:

- (2) a. ?? l'odi de les matemàtiques per part d'alguns estudiants
b. ??l'amor *{al/del}* pare per part dels fills
c. *la repugnància per part de molta gent

Segurament Fabra compartia la intuïció dels gramàtics que consideren inacceptables sintagmes com els anteriors, i és que no hem localitzat cap ocurrència en què empri la locució *per part de* per introduir l'argument extern d'aquests substantius. Així, Fabra opta per realitzar els experimentadors com a genitius, com a adjectius relacionals o com a possessius. Vegem-ho (la cursiva és nostra):

- (3) a. **admiració.** *f.* [...] Allò causa l'admiració *de tothom*.
b. **afecte.** *m.* [...] Afecte *maternal, fraternal*
c. **amor.** *m. i f.* [...] Amor *de pare, de mare, de fill*. Amor *paternal, filial*.²³
d. **interès.** *m.* [...] El *seu* interès per la ciència

Els arguments interns, per la seva part, s'acostumen a realitzar com a sintagmes preposicionals (si són arguments interns directes tendeixen a ser genitius objectius, és a dir, SP_{de}, i, si són indirectes o oblics, acostumen a estar encapçalats

---

caldrà considerar que, en les configuracions passives, el pacient o tema —que habitualment es realitza com a genitiu— no és un argument intern sinó extern, cosa que reforça la idea que els noms eventuals admeten arguments externs realitzats com a SP_{de}. En qualsevol cas, al capítol 6 tractarem àmpliament aquesta qüestió i per això ara no ens hi estendrem més.

²³ Es podria adduir (veg. capítol 6) que aquests adjectius no són pròpiament argumentals, ja que no signifiquen 'del pare' o 'del germà' sinó 'semblant al patern' o 'semblant al fratern'. Amb tot, és possible que s'admeti la doble lectura en aquests casos i per això creiem que aquí ens poden servir d'exemples per il·lustrar l'ús fabrià dels adjectius relacionals com a complements nominals.

per la mateixa preposició que introdueix l'argument verbal), o bé com a adjectius relacionals (realització reservada, en principi, als arguments interns directes):²⁴

- (4) a. Vaig presenciar la seva exposició dels fets.
 b. La producció automobilística alemanya ha crescut en els últims anys.
 c. La Fiscalia investiga l'agressió d'un grup ultradretà a un immigrant.

Com veurem tant en l'apartat dedicat a les propostes de Badia (1994, 2002) com al capítol 6, els noms psicològics que admeten arguments interns solen realitzar aquests arguments com a sintagmes preposicionals, que, a més, poden estar introduïts per preposicions semànticament més explícites que *de*, com *a*, *cap a*, *envers*, *per*, etc. Badia (2002), per exemple, distingeix tres grups de noms psicològics en funció de la preposició que encapçala el complement argumental. El primer grup, format per noms com *amor* o *odi*, sol realitzar l'argument intern com a SP_a (o amb preposicions com *vers*, *envers*, *per* o *cap a*). El segon, format per noms com *por* o *temor*, manté la realització amb SP_{de}. I el tercer, que segueix el model d'*interès*, tendeix a realitzar els arguments interns com a SP_{per}.²⁵

Aquests grups es reflecteixen en els exemples de les entrades d'aquests noms, que en definitiva contenen l'única informació que ofereix Fabra sobre el règim nominal. Així, en relació amb el primer grup, podem observar que, com esperaríem, els arguments interns estan encapçalats per *a* o preposicions semànticament més explícites, si bé en alguns casos apareixen amb verbs de suport i pot ser que aquest verb determini, almenys en part, el règim del complement. Fixem-nos-hi (la cursiva és nostra):

- (5) a. **afecció**. *f.* [...] Una gran afecció *a* cercar antiguitats.

24 Com comprovarem al capítol 6, els arguments interns directes no admeten la realització com a possessiu en català, sinó que el tema o el pacient només es poden materialitzar d'aquesta manera si són externalitzats. Així, admetríem *la seva detenció per part de la policia*, però no **la seva detenció de la policia*: és a dir, només acceptem el possessiu si és l'argument més extern del nom que modifica (cosa que concorda amb les observacions de Solà (1987) i Ginebra (2010), entre altres gramàtics, que dubten de l'acceptabilitat, en català, del possessiu com a complement objectiu). També és cert que hi ha autors, com Picallo (1999) o Resnik (2010), que postulen que els arguments interns directes no poden realitzar-se mai com a adjectius relacionals. Amb tot, com fan notar Bonet & Solà (1986), la possibilitat de concurrència de dos adjectius relacionals temàtics en un mateix sintagma nominal implica que un hagi de funcionar com a argument intern. A més, sintagmes com els que presentem *la seva exploració lunar* o *la invasió peninsular dels àrabs* ens semblen gramaticals en català. Per tant, de moment considerarem que aquestes realitzacions són possibles en català (encara que presentin restriccions que comentarem més endavant).

25 En aquest cas, hem d'entendre que el nom es relaciona amb la forma pronominal del verb, que llavors funciona com un verb psicològic de la classe A (amb un argument experimentador): *interessar-se [per]*.

- b. **amor.** *m. i f.* [...] Amor als pares, a la família. Amor a la pàtria. Amor a la veritat, a la justícia. L'amor als diners, al guany. | Amor de Déu [...].²⁶
- c. **odi.** *m.* [...] Tenir odi contra algú. [...] Tinc odi al tabac.

Pel que fa al segon grup de noms, tenim els casos de *por* i *temor*:

- (6) a. **por.** *f.* [...] ¿De què tens por? | [...] Tenir por de caure. Tinc por que ens castigaran, que no ens castiguin. Arribaran massa tard: en tinc por. No veníem perquè teníem por de molestar-vos.²⁷
- b. **temor.** *m. [i f.]* [...] El temor de la mort. El temor de Déu.

I finalment, de l'últim grup, presentarem l'entrada *interès*:

- (7) **interès.** *m.* [...] El seu interès per la ciència

En definitiva, podem afirmar que l'única informació que Fabra aporta sobre el règim preposicional és la dels exemples de les entrades d'alguns noms predicatius, si bé cal comentar que només n'hem pogut localitzar en algunes entrades.

4.2.3 El «llegat» de Fabra sobre les gramàtiques prescriptives del segle xx

En aquest apartat hem pogut observar, d'una banda, que en la tradició gramatical catalana del segle xix, fortament influïda per la tradició llatina i, alhora, per la castellana, la qüestió del règim nominal es va tractar amb cert deteniment. Encara que la noció de *règim* no es correspongués exactament amb el concepte que en tenim actualment, els textos d'autors com Petit i Aguilar mostren reflexions molt acostades a les actuals, en el sentit que constata els paral·lelismes entre l'estructura del sintagma nominal i la del sintagma verbal.

D'altra banda, en contrast amb la tradició, Fabra no parla mai d'aquest tema. Segurament això es deu al fet que, d'alguna manera, Pompeu Fabra va voler renovar el concepte del que havia de ser una gramàtica, i, com afirma Bonet (2005: 165), ja a l'*Ensayo de gramática de catalán moderno* es veu com «Fabra va trencar frontalment amb una manera de fer prescriptivista que procedia de la tradició

26 Considerem que *amor de Déu* és una expressió fossilitzada del català antic, en què era habitual introduir el complement objectiu d'aquest nom amb la preposició *de*. Ho explicarem amb detall a 4.5.

27 Com veurem al capítol 6, un argument amb el rol semàntic de tema només pot realitzar-se com a clíctic si és promogut —cosa que implica que hi hagi passivització. Ja hem explicat que és difícil que els noms psicològics admetin la passiva, ja que l'argument extern és l'experimentador i no l'agent. Segurament és per això que la realització del clíctic que es mostra en l'exemple de Fabra sona forçat en català.

immemorial de les gramàtiques llatines [...]». És a dir, d'alguna manera Fabra va establir una ruptura amb els models llatinitzants i castellanitzants de la gramàtica.

Hem de tenir en compte, a més, que en un primer moment va focalitzar els seus estudis gramaticals en la fonologia i la morfologia (temes que havien ocupat la naixent filologia romànica). I d'altra banda, tal com expressa Coromines al pròleg de 1956, la gramàtica de 1918, per exemple, «es concentra a la doctrina essencial» i «es despulla de doctrines lèxiques i literàries» (Coromines, 2007: iii).

Com a conseqüència d'aquest trencament i del fet d'haver-se ocupat durant molt de temps de l'ortografia, la fonologia i la morfologia, tenim, doncs, que Fabra, quan més endavant dedica atenció preferent a la sintaxi, potser perquè es va fixar llavors en gramàtiques més modernes, ja no *recupera*, en cap obra, el tema del règim nominal, que és segur que hauria presentat interès. I aquesta absència perdurarà en les diverses gramàtiques catalanes que van apareixent al llarg de bona part del s. xx. Cal tenir en compte, a més, que bona part de la tradició gramatical catalana ha estat ocupada per les gramàtiques prescriptives —o prescriptivistes—, que solen limitar les aportacions teòriques a les explicacions imprescindibles que poden ajudar alguna qüestió «pràctica». Això, sumat al fet que Fabra no va tractar aquesta qüestió en cap de les seves gramàtiques pot explicar per què el tractament dels arguments nominals es limita —fins als *Estudis de sintaxi catalana* de Solà (1972–73)— a algunes consideracions, sovint poc justificades, sobre l'ús dels possessius, així com a la condemna —sobretot en manuals d'estil— de l'ús de locucions preposicionals com *per part de* quan funcionen com a agent d'alguns noms. No és, doncs, fins a les ja esmentades aportacions de Solà (1972–73), a les reflexions de Gràcia (1982) i a la *Sintaxi generativa catalana* de Bonet & Solà (1986) que es torna a estudiar la possibilitat que els noms «regeixin» arguments (aquest cop, però, en el marc de la teoria generativa i, per tant, partint de les hipòtesis i els postulats de Chomsky, que al cap i a la fi són els que han donat lloc als estudis actuals sobre aquest tema). A l'apartat següent, doncs, examinarem les aportacions d'aquests autors.

4.3 La *Sintaxi generativa catalana* de Bonet & Solà (1986)

Bonet & Solà presenten, al manual *Sintaxi generativa catalana*, una aproximació a l'anàlisi de diversos fenòmens sintàctics del català des del punt de vista de la gramàtica generativa, entre els quals hi ha l'estructura del sintagma nominal.

Aquests autors parteixen de la hipòtesi dels tres nivells homogenis de Jackendoff (1977), que postula una jerarquia X, X', X'' i X''' per a les categories lèxiques N, Adj, V, Prep, Adv segons la qual els complements es classifiquen en tres tipus: arguments funcionals (si són complements a X'), modificadors restrictius (si són complements a X'') i modificadors no restrictius (que són complements al nus

X''' o SX). En aquesta hipòtesi es considera, doncs, que qualsevol de les categories lèxiques que poden projectar sintagmes (com és el cas del nom) admeten, en principi, complements argumentals:

En la mesura que les entrades lèxiques corresponents a qualsevol categoria X són susceptibles d'entrar en una relació de subcategorització estricta amb determinats complements del seu entorn immediat (els quals seran *regits* per aquelles), tals entrades podran expressar funcions o relacions semàntiques que tindran com a arguments o termes les interpretacions d'aquests complements.

[...]

[...] el fet que un nom com *pare* pugui regir un SPrep (*d'en Pere*, p.e.) permetrà d'interpretar-lo semànticament com una funció d'un sol argument $f(x)$ capaç de projectar termes referencialment determinats (*en Pere*) en termes d'idèntica condició (*pare d'en Pere*). El SPrep es considerarà, d'acord amb això, un complement N'.

(Bonet & Solà, 1986: 18)

Bonet & Solà estudien el comportament dels diferents tipus d'arguments del nom, i postulen que la regla que explicaria les possibilitats de realització dels arguments funcionals dels noms és aquesta (Bonet & Solà, 1986: 29):

$$(8) \quad N' \rightarrow \dots N \quad \left(\left\{ \begin{array}{c} \text{SN} \\ \text{SA} \end{array} \right\} \right) \left(\left\{ \begin{array}{c} \text{SN} \\ \text{SP} \\ \text{SA} \end{array} \right\} \right) \left(\left\{ \begin{array}{c} \text{SP} \\ \text{SA} \\ \text{O}' \end{array} \right\} \right)$$

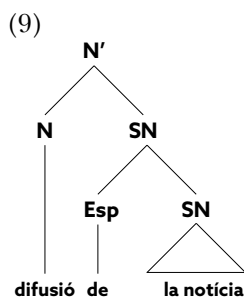
Aquesta estructura indica no tan sols el tipus de complements argumentals que pot admetre un nom, sinó també l'ordre en què aquests complements poden aparèixer.

La primera posició SN que podem observar a (8) correspon als complements dits *subjectius* i *objectius* (en la nostra terminologia, als arguments externs i als arguments interns directes), que són els que correspondrien al subjecte i al complement directe en una configuració oracional (Bonet & Solà, 1986: 30). Com que habitualment aquests complements es realitzen, en el marc de l'SN, introduïts per *de*, Bonet & Solà (1986: 30) consideren que es tracta de mostres de cas genitiu (tal com ja observaven Chomsky, Williams, Stowell i tots els autors que s'han ocupat d'aquesta qüestió), motiu pel qual s'entén la partícula *de* com una marca de genitiu més que no pas com una preposició pròpiament dita (cosa que contrasta amb el posicionament adoptat en aquest treball):

[L]a partícula *de* present en aquests complements no serà considerada com una preposició estricta generada en la base sinó com una marca adjuntada superficialment al SN original com a conseqüència d'una assignació de Cas genitiu a aquest per part del N capçalera [...] (Bonet & Solà, 1986: 30).

Com que els complements en qüestió poden equivaler tant a un subjecte com a un objecte verbal, Bonet & Solà parlen de dos tipus de complements genitius: els genitius subjectius (equivalents al subjecte oracional) i els genitius objectius (equivalents a un objecte directe verbal).

L'anàlisi que d'aquest tipus de construccions es pot representar així:

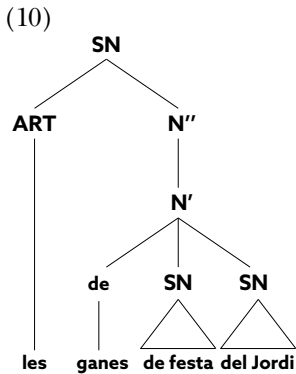

Amb tot, Bonet & Solà entenen que tots dos complements s'originen en la mateixa posició en el cas dels noms. En aquest sentit, es distingeixen del que postulen Bosque & Gutiérrez-Rexach i s'aproximen a Williams (1981), que considera que cal parlar d'arguments interns en tots els casos, sense jerarquitzacions:

Tot i que, gràcies al paral·lisme que de manera natural s'estableix entre aquest tipus de nominalitzacions i les corresponents construccions verbals, és lícit de postular que mentre els genitius objectius subcategoritzen estrictament els N que complementen (que podran ser dits noms transitius) els genitius subjectius, com els subjectes d'oració, són seleccionats més laxament, tanmateix no pot aduir-se cap prova posicional que confirmi que els primers se situen en un nivell estructural més baix que els segons (Bonet & Solà, 1986: 269).²⁸

En aquest sentit, un SN com *les ganes de festa del Jordi* s'hauria d'analitzar seguint l'estructura següent:

28 Bonet & Solà (1986) només admeten diferents nivells estructurals en el cas dels possessius. Ara bé, com veurem als capítols 5 i 6, les propietats dels diferents tipus d'arguments, així com l'ordre que presenten quan concorren demostren que sí que cal establir «nivells estructurals» diferents per a cada tipus de nominalització.

Bonet & Solà afirmen que el fet que s'originin en una mateixa posició explicaria per què de vegades no és possible que els dos tipus de complements coocorrin en un mateix sintagma nominal. De fet, per a ells, les construccions amb dos complements introduïts per *de* només són admissibles amb la lectura resultativa del nom deverbal. Ara bé, en aquests casos els complements ja no es podran analitzar com a complements subjectius i objectius, sinó que seran genitius d'autor i d'objecte, cosa que es veu en aquests exemples, extrets dels autors (1986: 270):

- (11) a. El saqueig de Roma dels espanyols és un fet històric vergonyant.
 b. La demostració del teorema d'Euclides del nostre professor és original.
 c. Cal publicar el comentari de Chomsky d'en Joan.

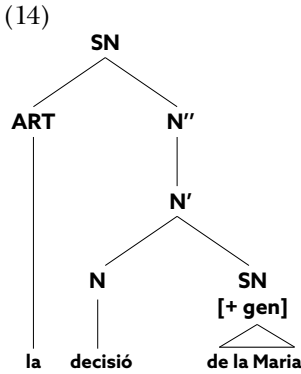
En la primera posició SN també s'hi poden localitzar els complements datius dels noms, que es caracteritzen perquè presenten la partícula *a* com a marca de cas adjuntada. És el que tindríem en casos com els de (12) (Bonet & Solà 1986: 30):

- (12) a. [_{N'} telefonada [_{SN} a [_{SN} en Pere]]] (cf. *Van telefonar a en Pere*)
 b. [_{N'} lliurament [_{SN} a [_{SN} la destinatària]]] (cf. *Ho van lliurar a la destinatària*)

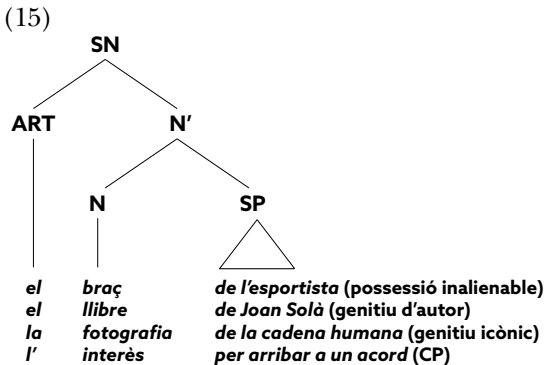
A més, la regla que proposen preveu la possibilitat de dues posicions SN, que trobem en les combinacions d'un complement genitiu amb un de datiu (Bonet & Solà, 1986: 30):

- (13) a. [_{N'} telefonada [_{SN} d' [_{SN} en Joan]] [_{SN} a [_{SN} en Pere]]]
 b. [_{N'} lliurament [_{SN} d' [_{SN} un paquet] [_{SN} a [_{SN} la destinatària]]]

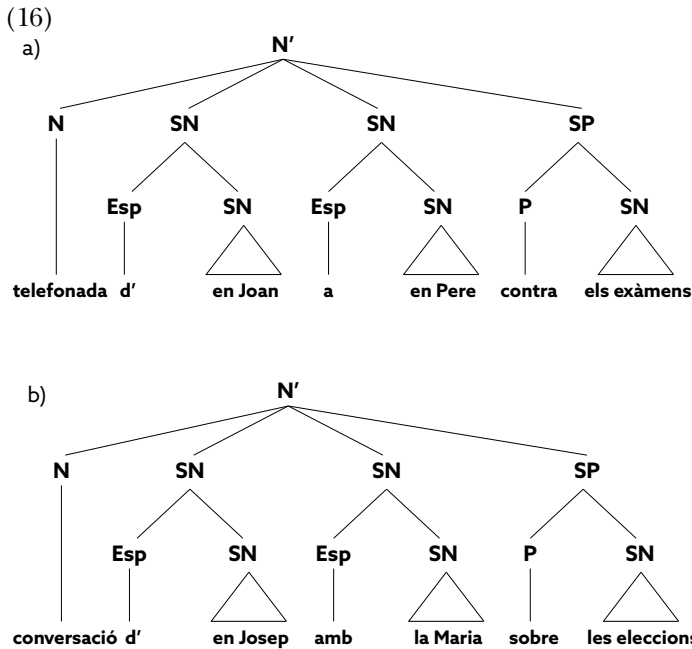
El fet que s'admeti la possibilitat d'un o dos complements, que no necessàriament han de ser els complements interns, indica indirectament que Bonet & Solà —a diferència del que afirmaven Grimshaw o Picallo— no entenen l'obligatorietat de l'argument intern del nom com a requisit indispensable perquè puguem considerar que un nom té estructura argumental. Així, per a aquests autors un sintagma com *la decisió de la Maria* s'analitzaria com un SN capaç de seleccionar arguments (independentment que se n'ometi l'argument intern directe) i, per tant, amb un genitiu subjectiu:

A més de sintagmes nominals amb marca de cas, els complements argumentals dels noms poden tenir altres realitzacions, com la de sintagma preposicional (normalment lligat al que en una configuració oracional serien els complements preposicionals). A més, Bonet & Solà (1986: 30) inclouen, en aquest grup de sintagmes preposicionals argumentals, els genitius de possessió inalienable, icònics o d'autor (que són, al capdavant, tres tipus de genitius subcategoritzadors) (veg. capítol 6). Aquests genitius es diferencien dels subjectius i objectius perquè, en contrast amb aquells, Bonet & Solà els entenen com a veritables sintagmes preposicionals, que és el que s'il·lustra a (15):

Si tornem a la regla de (8), a més, podrem constatar que en realitat les possibilitats de concurrència que preveu són relativament altes. Tal com expressen Bonet & Solà, «poden donar-se [...] combinacions de dos complements SN amb un complement SPrep o bé d'un complement SN amb dos complements SPrep» (1986: 31):

La presència de constituents SP també permet donar compte de la possibilitat de completives infinitives i d'interrogatives (totals o parcials) en el marc dels complements de primer nivell dels noms. Fixem-nos en els exemples següents (extrets de Bonet & Solà, 1986: 33):

- (17) a. [_{N'} intenció [_{SP} de [_{O'} marxar]]
 b. ? [_{N'} pregunta [_{SP} de [_{O'} si pensaves fer-ho]]]
 c. ? [_{N'} qüestió [_{SP} de [_{O'} qui era el millor]]]²⁹

D'altra banda, Bonet & Solà preveuen la possibilitat d'una, dues o tres posicions adjectivals en el marc de la complementació argumental dels noms (són els SA que podem observar a (8)). Fan notar que no tots els adjectius poden ocupar posi-

29 Bonet & Solà (1986:33) manifesten dubtes sobre l'acceptabilitat de Prep + *si*, Prep + mot-*qu* a causa de la normativa referida a la caiguda de les preposicions davant certes conjuncions o certs mots-*qu*.

cions estructurals dins d'SN, sinó només els que ells designen amb el nom d'*adjectius no predicatius* (que correspondrien als adjectius referencials o relacionals), que «a diferència dels adjectius predicatius o qualificatius, poden establir una relació de subcategorització estricta amb el N que acompanyen» (Bonet & Solà, 1986: 31).

Els autors distingeixen —seguint les propostes de Levin (1976)—, entre adjectius no-predicatius nominals amb funció objectiva, subjectiva i obliqua, cosa que contrasta, en part, amb el que proposaven Giorgi & Longobardi, Grimshaw o Peris & Taulé (veg. capítol 3), que consideren que els adjectius relacionals només es poden correspondre a arguments externs. Bonet & Solà justifiquen la seva perspectiva amb els exemples com els de (18) (1986: 32):

(18)

«funció»	exemples
objectiva	integració racial
	exploració lunar
	anàlisi adverbial
subjectiva	residència presidencial
	pol·lució industrial
	victòria anglesa
obliqua	inundació tropical
	enginyer químic
	concentració local

Aquesta classificació té conseqüències sobre l'ordre d'aparició dels adjectius quan se'n combinen dos o tres. Així, els autors observen que l'adjectiu objectiu sol ocupar una posició immediatament postnominal, mentre que els adjectius subjectius i oblics es realitzen en posicions més «externes»: així, l'adjectiu que té funcions equivalents al subjecte tendeix a aparèixer darrere de l'adjectiu amb una funció objectiva, l'oblic acostuma a ocupar la darrera posició. A (19) s'il·lustra aquesta idea amb exemples de Bonet & Solà (1986: 32).

(19)

N +	Compl N'		
	objectiu +	subjectiu +	oblic
integració	racial		suburbial
exploració	lunar	soviètica	
pol·lució		industrial	urbana
informe	financer	corporatiu	mensual

Aquests adjectius també es poden combinar, en teoria, amb altres tipus de complements i en qualsevol posició (tot i que, com veurem al capítol 6, a la pràctica la majoria d'adjectius relacionals solen precedir els altres complements):

La regla (25) també preveu la possibilitat de seqüències diverses de dos o tres constituents en què SN o SPrep es combinin amb SAdj. En la pràctica, no totes aquestes combinacions es donen amb la mateixa naturalitat, car resulten afavorides aquelles en què cap SAdj no es troba a la dreta d'un SN o SPrep (Bonet & Solà, 1986: 32).

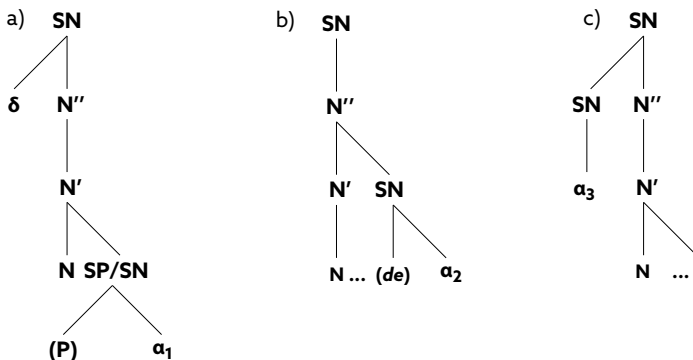
Finalment, la regla de (8) preveu que també hi pugui haver un constituent O' com a complement argumental d'un nom, cosa que permet recollir l'existència de clàusules completives que complementen noms com els de (20) (extrets, en part, dels exemples de (38) de Bonet & Solà):

- (20) a. [_{N'} demostració [_{O'} que la Maria era culpable]]
- b. [_{N'} sensació [_{O'} que estic molt cansat]]
- c. [_{N'} ganes [_{O'} que te'n vagis]]

Tots aquests complements argumentals, a més, es poden realitzar com a possessius i (només) llavors ocuparan, si més no en l'estructura «superficial», la posició d'especificador (és l'únic context en què aquests autors «jerarquitzen» els arguments nominals, ja que els possessius sempre han de ser especificadors d'N' –o N'').

En definitiva, Bonet & Solà (1986: 277) consideren que SN, com O, és una categoria rectora, i que, per tant, admet les propietats derivades de les estructures següents (Bonet & Solà 1986: 283):

(21)

En aquests esquemes, α_1 és la posició dels arguments interns dels noms (en termes dels autors, els complements preposicionals subcategoritzadors i els genitius objectius).³⁰

Les posicions α_2 i α_3 , d'altra banda, corresponen a les posicions en què Bonet & Solà situarien els genitius subjectius i els possessius.³¹

Per tant, Bonet & Solà (1986) plantegen la qüestió de l'estructura argumental dels noms en el marc del català, de la mateixa manera que havia fet Chomsky per a l'anglès, i contribueixen així al debat sobre l'anàlisi de l'estructura argumental en català. Això conduirà diversos autors a estudiar les similituds i les diferències entre les paraules relacionades morfològicament, com fa Gràcia, que aporta unes reflexions sobre el concepte d'herència argumental que examinarem a l'apartat següent.

4.4 Les aportacions de Gràcia (1982, 1995)

4.4.1 Les nominalitzacions i la hipòtesi lexicalista (1982)

A «Aspectes de la nominalització en català», Lluïsa Gràcia estudia les nominalitzacions deverbals en català partint de la hipòtesi lexicalista (que contraposa a la hipòtesi transformacionalista amb l'objectiu de demostrar que la primera és més adequada que la segona, si més no per a l'anàlisi dels noms deverbals en català).

D'entrada, l'autora descriu com es realitzen materialment els noms deverbals en català i les seves projeccions funcionals, i fa una primera aproximació a fenòmens que han estat objecte d'estudi de tots els treballs que posteriorment s'han fet sobre aquest tema —i que també debatem en aquest treball.

La primera observació que Gràcia fa notar en la descripció és que, en català, els sintagmes nominals amb «pocs complements» són més freqüents que els sintagmes nominals amb tots els arguments realitzats: l'estructura més habitual és la del nucli nominal amb un sol complement, cosa que s'explica perquè «el grau d'acceptabilitat [de les construccions nominals amb molts complements] és baix» (1982: 18). Gràcia vincula la poca acceptabilitat dels sintagmes nominals «complexos» a la no-obligatorietat dels complements del nom («els trets de subcategorització estricta no són sempre els mateixos en el nom i en el verb», 1982: 20): de fet, l'autora defensa la no-obligatorietat dels complements nominals com a argument a favor de la solució lexicalista (que parteix de la idea que el nom i el verb tenen

30 Recordem que Bonet & Solà analitzen els genitius objectius com a SN que en l'estructura superficial estan introduïts per una partícula *de* —marca de genitiu—, excepte si es realitzen com a possessius.

31 Recordem, també, que, malgrat l'anàlisi que proposen aquí, Bonet & Solà consideren que en realitat «no pot aduir-se cap prova posicional que confirmi que els [genitius objectius] se situen en un nivell estructural més baix que els [genitius subjectius]» (1986: 269).

entrades diferents al lexicó) i com a contraargument a les aportacions transformacionalistes (que parteixen de la base que l'SN sorgeix transformacionalment a partir d'estructures oracionals i que, per tant, els noms han de tenir les mateixes propietats que els verbs).

La segona qüestió que observa —i que ja apuntava Chomsky (1970) per a l'anglès— és que els complements nominals es realitzen habitualment com a sintagmes preposicionals, que en català solen ser SP_{de} . Així, en la línia del que proposava l'autor de «Remarks on Nominalization», i en una primera intuïció del que després es consideraria com una assignació de cas, Gràcia afirma que «tot complement que segueix immediatament el [nom] derivat ha de ser introduït per la preposició *de*» (1982: 54) i proposa una regla d'inserció de la preposició *de* en català.

(42) Inserció de *de* ($T_{in_{de}}$)

$$\begin{array}{c} [N_i - SN - X] \\ 1 \quad 2 \quad 3 \rightarrow \\ 1 \quad de+2 \quad 3 \end{array}$$

(Gràcia 1982: 108)

En tercer lloc, Gràcia confirma, per al català, el que ja observava Ruwert (1968) per al francès, i és que no tots els substantius relacionats amb verbs transitius presenten la mateixa realització sintàctica, sinó que es poden distingir segons la realització dels arguments. Ara bé, si Ruwert establia una distinció bàsica entre dos tipus de nominalitzacions (les que estan relacionades amb el que Gràcia anomena *verbs d'acció* i les relacionades amb el que designen amb el terme *verbs de sentiment*, que correspondrien bàsicament als verbs psicològics), Gràcia proposa una triple classificació, amb una categoria de noms «mixtos» (que admeten tant la realització prototípica de les estructures amb noms d'acció com la dels noms de sentiment). Vegem-ho:

Resumint tot això i fent les generalitzacions oportunes tenim les següents estructures:

(37) V. ACCIÓ: $SN - o_{[de SN]} - s_{[per SN]}$

V. SENT: $SN - s_{[de SN]} - o_{[a SN]}$

V. MIXT: $SN - o_{[de SN]} - s_{[per SN]}$

$SN - s_{[de SN]} - o_{[a SN]}$

(Gràcia, 1982: 34)

Gràcia constata, per tant, que els noms relacionats amb «verbs d'acció» se solen inserir en configuracions passives, mentre que els noms psicològics no solen admetre aquesta configuració (cosa que s'explica, segons l'autora, per factors semàntics que tanmateix no acaba de definir):

Es fa difícil explicar per què de vegades una frase amb un verb de sentiment resulta estranya en forma passiva. Només se'ns acudeixen respostes de caire semàntic, més o menys especulatives o «metafísiques» (entre cometes). Podria ser perquè la passiva comporta un desplaçament del focus de la frase, una «tematització» de l'objecte quan el que pot importar més és el subjecte per allò de Benveniste de l'egocentrisme del llenguatge humà? (Gràcia, 1982: 53).

En qualsevol cas, sembla especialment rellevant que intenti explicar dos dels fenòmens més «problemàtics» de les nominalitzacions en català: d'una banda, l'ús de la passiva —que relaciona amb els noms d'acció— i, de l'altra, la presència de «desajustaments» entre l'estructura argumental dels noms i la dels verbs, que es manifesta en l'ús de preposicions que en principi no es corresponen amb el que seria esperable si partim de la idea que el sintagma nominal i el sintagma verbal són estructures paral·leles.

Pel que fa a les passives, a més, Gràcia observa que la preposició *per* sol ser substituïda, en les nominalitzacions, per la locució *per part de*, fenomen que atribueix a la necessitat de desfer possibles ambigüitats:

Tot i que per a les nominalitzacions dels verbs d'acció considerem correcta aquesta construcció amb *per*, hem de remarcar que els parlants solen admetre-la més fàcilment amb la locució *per part de*. Encara que tingui un deix retòric i inusual (en el fons tot plegat ho és prou) desfà l'ambigüitat que es crea en el llenguatge oral: el problema rau en la confusió de les preposicions *per* i *per a*, que solen ser pronunciades de la mateixa manera, si més no en un tempo normal o ràpid (Gràcia, 1982: 32).³²

I és també la necessitat de desfer ambigüitats la raó que proposa Gràcia per a l'aparició de sintagmes preposicionals introduïts per *a* com a complements objectius (en la nostra terminologia, arguments interns directes) d'alguns noms psicològics:

Ja hem apel·lat a la tendència de les llengües a desfer ambigüitats, cosa que ja deia Jespersen l'any 1924, i ens sembla molt més apropiat agafar com a base la construcció *a SN* per als complements objectius d'aquests verbs [sic] (Gràcia, 1982: 55).

32 Cal fer una matisació sobre aquesta consideració: encara que es podria enllaçar amb el que defensem en aquest treball sobre la «necessitat» de marcar l'agentivitat, la raó que addueix Gràcia per explicar la substitució ens sembla, si més no, qüestionable, perquè en llengües com l'italià o l'espanyol, en què no hi ha risc d'ambigüitat en aquests casos, també s'ha produït (*por esdevé por parte de* o *da és da parte di* quan funciona com a agent nominal).

Per tant, l'autora del treball caracteritza de manera global els trets principals del que actualment considerem l'estructura argumental dels noms en català. A partir de tota aquesta descripció, Gràcia intenta explicar les propietats dels noms deverbals a partir de les hipòtesis transformacionalistes, primer, i lexicalistes, després, cosa que la condueix a concloure que les hipòtesis lexicalistes són més adequades per donar compte de com s'estructuren les projeccions dels noms deverbals en català: «La conclusió que podem extreure de tot això és que la solució transformacionalista no explica prou clarament aquestes construccions» (1982: 12).

En relació amb les hipòtesis transformacionalistes, Gràcia pren en consideració les perspectives de Lees (1960, *apud* Gràcia 1982), Kats & Postal (1964, *apud* Gràcia 1982) i Ruwet (1968, *apud* Gràcia 1982), a més de la gramàtica del cas de Fillmore.

Aquests autors es basen en la idea —que al cap i a la fi també és la idea subjacent de les hipòtesis sintactistes actuals— que una nominalització és una «conversió» d'una oració en un nom o un sintagma nominal, i que es pot explicar sempre a partir de transformacions que, com afirma Ruwet, «incrusta[n] una versió transformada de la relació oración-constituyente en el lugar de un nombre o un sintagma nominal dentro de una oración matriz» (1968, *apud* Gràcia 1982: 9). En aquest sentit, autors com Ruwert aporten plantejaments que després seran represos per Grimshaw (1990) o Picallo (1991), com el fet de considerar que les nominalitzacions «d'acció» es relacionen amb oracions passives. Tanmateix, Gràcia (1982) ja observa la possibilitat de realitzar complements subjectius (en la nostra terminologia, arguments externs) com a SP_{de} o bé com a possessius (cosa que no seria possible si funcionessin sempre com a adjunts agentius de construccions passives), i això la porta a haver de considerar que les nominalitzacions també es poden relacionar amb configuracions actives: «Només considerarem que hi ha una estructura profunda passiva quan a la superficial aparegui la preposició *per*» (1982: 111).

De fet, és en part per aquest motiu —no exclusivament— que Gràcia considera que la hipòtesi transformacionalista no és vàlida per a l'anàlisi de les nominalitzacions en català, i que opta per la hipòtesi lexicalista que insinuava Chomsky (1970) i que va desenvolupar Jackendoff a «Introduction to X-bar convention» (1974, *apud* Gràcia 1982) i a *X-bar Syntax: a Study of Phrase Structure* (1977). Aquesta perspectiva es basa en el que Jackendoff anomena la *teoria de les entrades completes*, que pressuposa que els noms es formen al lèxicó mitjançant regles de redundància. Així, generen entrades lèxiques diferents (que permeten donar compte dels «desajustaments» en el règim preposicional dels complements) i admeten estructures de derivació lleugerament diferents de les dels verbs (que permeten que els arguments no sempre hagin de ser explícits). L'autora conclou, doncs, que «la teoria lexicalista i la hipòtesi de la X' dona una explicació senzilla i adequada de les nominalitzacions en català» (1982: 116).

4.4.2 L'herència argumental (1995)

A *Morfologia lèxica: l'herència de l'estructura argumental*, Lluïsa Gràcia fa una exposició de com els processos de formació de mots incideixen sobre l'estructura argumental i temàtica dels mots derivats. Per tant, pren en consideració una de les classes de mots derivats més estudiades, que és la dels noms deverbals que signifiquen 'acció i efecte de' (és a dir, les nominalitzacions deverbals).

D'entrada, subratlla que la doble lectura d'aquests noms no implica solament que les nominalitzacions tinguin dues lectures semàntiques, sinó que d'alguna manera reflecteix una distinció sintàctica. En paraules de Gràcia (1995:19): «només els [noms deverbals] que fan referència a un procés poden tenir com a complements els arguments que apareixien a la construcció verbal», cosa que vol dir que «mentre que els noms de procés "hereten" l'estructura argumental del verb base, en el cas dels noms de resultat aquesta herència queda bloquejada».

L'herència és, per a aquesta autora, la relació que s'estableix entre algunes propietats lèxiques d'un mot derivat i les propietats lèxiques corresponents de la base d'aquest derivat.³³

Ella considera, com Williams (1981), que aquestes propietats lèxiques són els arguments dels nuclis lèxics, que s'especifiquen en l'estructura argumental. Amb tot, fa notar que hi ha hagut debat sobre aquesta qüestió. Així, a més del punt de vista de què parteix ella mateixa (que considera que el que s'hereta és l'estructura argumental del nucli lèxic), cal destacar, segons l'autora, dues perspectives més. D'una banda, hi ha autors (Randall 1982, *apud* Gràcia 1995) per a qui les propietats lèxiques que s'heretaven són únicament els trets de subcategorització dels elements lèxics, és a dir, els que defineixen el nombre de complements d'un nucli i la seva categoria (el que coneixem com a *estructura reactiva* i que correspondria bàsicament als arguments interns). I, de l'altra, hi ha autors (de Miquel 1986, *apud* Gràcia 1995) que basen la idea de l'herència en la xarxa temàtica (xarxa- θ) dels elements lèxics, és a dir, en paraules de Gràcia, «el nivell de l'entrada lèxica en què s'especifiquen els papers- θ que un element assigna als seus arguments» (1995: 21). De fet, totes tres nocions (*subcategorització*, *estructura argumental* i *xarxa temàtica*) estan molt relacionades, però, atès que Chomsky (1981) i autors com Hale i Kayser (1983) substitueixen els trets de subcategorització per l'estructura argumental, i, a més, hi ha autors que consideren que els papers temàtics no tenen existència autònoma en la teoria de la gramàtica, Gràcia parteix de la base que el que s'hereta és l'estructura argumental.

En qualsevol cas, l'autora assumeix que hi ha noms deverbals que hereten l'estructura argumental del verb primitiu, mentre que n'hi ha que només ho fan par-

³³ Es basa en la definició de Booij (1988, *apud* Gràcia, 1995: 20), que defineix l'herència com «the effect of morphological processes on the syntactic valency of their input words».

cialment i també alguns noms derivats que no hereten cap element de l'estructura argumental dels verbs de què deriven. Fixem-nos en el contrast entre els exemples de (22), (23), (24) i (25), extrets de Gràcia (1995: 22–23):

- (22) a. Els enemics van destruir la ciutat.
b. la destrucció de la ciutat per part dels enemics
- (23) a. Aquest frare corrompia els nens.
b. el corruptor d'aquells nens (*pel frare)
- (24) a. Aquest aparell encén el foc.
b. *l'encenedor del foc per aquest aparell
- (25) a. Els obrers van construir el pont en tres mesos.
b. La construcció del pont per part dels obrers va durar tres mesos.
c. *Els pintors van pintar la construcció del pont per part dels obrers de color blanc.

Per donar compte de les diferències de realització dels complements argumentals d'aquest grup d'exemples cal distingir els tres primers dels tres darrers.

D'una banda, els tres primers s'expliquen, segons Gràcia, a partir d'una distinció entre dos tipus d'herència: l'herència interna (morfològica) i l'externa (sintàctica).

L'herència interna és la que trobem quan un argument del mot primitiu es recupera mitjançant un afix, és a dir, tal com diu l'autora (1995: 23), quan un argument de la base «qued[a] lligat per un element del mot complex». És el cas, per exemple, de *corruptor*: la no-admissió d'un agent com a complement argumental no es deu al fet que en el pas de verb de *corrompre* a *corruptor* s'hagi «perdut» aquest argument: el que ha passat és que el sufix *-dor* ha absorbit l'agent de la xarxa temàtica del verb i, per tant, que tornés a aparèixer implicaria tenir dues realitzacions del mateix paper temàtic (cosa que no és possible pel criteri- θ).³⁴

En canvi, l'herència externa és la que trobem quan els arguments del mot primitiu es realitzen fora de la unitat lèxica, com a complements (en el cas que ens ocupa, com a complements de nom). Prenent l'exemple anterior, el de *corruptor*, podem observar que l'argument intern s'ha heretat externament (ja que es realitza com a genitiu objectiu en el marc de l'SN encapçalat pel nucli nominal).

Tanmateix, (25c) mostra una construcció en què no es poden realitzar cap dels dos arguments verbals, atès que el nucli del sintagma nominal és un nom

---

34 Definirem el Criteri θ a partir del que diuen Bonet & Solà (1986: 207): «Cada argument ha de tenir un i només un paper- θ , i cada paper- θ ha de ser assignat a un sol argument».

resultatiu. En aquest context, es produeix el que l'autora anomena *bloqueig absolut* de l'argument de la base, i que en principi és el que distingeix els noms eventuals dels resultatius.³⁵

Per explicar aquesta diferència, Gràcia recorre a Borer (1990), Grimshaw (1990) i Picallo (1991), que postulaven que cal distingir els derivats formats al lèxic i els derivats formats sintàcticament per un procés d'incorporació (és a dir, pel procés segons el qual una arrel que es troba en una posició nuclear s'adjunta a una altra posició nuclear ocupada per un afix). Així, considera que la diferència entre els noms que hereten arguments i els que no ho fan s'explica a partir del procés de formació d'aquests noms.

En definitiva, Gràcia (1995), com Grimshaw, Picallo, Borer, Hazout o Van Hout & Roeper assumeix que les nominalitzacions de procés tenen un origen sintàctic, mentre que les de resultat tenen un origen lèxic. Parteix, de fet, de la idea de Grimshaw segons la qual l'estructura argumental de qualsevol element lèxic està condicionada per l'estructura eventual. Per això, proposa aplicar els mateixos criteris que aquella autora per distingir les nominalitzacions eventuals de les resultatives. Així, segons Gràcia (1995: 25–28), les nominalitzacions eventuals es caracteritzen perquè admeten modificadors aspectuals com *freqüent* i *constant* (26a), no admeten la pluralització (27a), només poden estar determinats per un article (i no són compatibles, per exemple, amb el demostratiu (28a)) i perquè constitueixen una categoria rectora en el sentit de Bonet & Solà, de manera que l'argument extern –habitualment l'agent– pot controlar clàusules d'infinitiu (29a) o pot fer que el nom permeti modificadors orientats a l'agent (31a). En canvi, els noms resultatius no admeten els modificadors aspectuals (26b), pluralitzen (27b), admeten determinants i quantificadors diversos (28b), i no tenen complements externs que puguin controlar clàusules d'infinitiu (29b) o que habilitin el nom per tenir modificadors de voluntarietat (30b). Els exemples que oferim coincideixen parcialment amb els que aporta Gràcia (1995: 26–27):

- (26) a. La publicació {constant / freqüent} d'articles per part dels investigadors ajuda a divulgar la seva recerca.
 b. La publicació *constant/freqüent a què et referies ahir l'he trobada a la biblioteca.
- (27) a. ?? Les construccions de nous pisos duraran tres mesos
 b. Van pintar les construccions de blanc.

35 «Parlarem del bloqueig absolut de la base quan no es pugui heretar ni internament ni externa» (Gràcia, 1995: 23).

- (28) a. *Aquella publicació d'articles per part dels investigadors ajuda a divulgar la recerca.
b. Aquella publicació a què et referies ahir l'he trobada a la biblioteca.
- (29) a. La seva_i construcció frenètica de pisos de protecció oficial just abans de les eleccions [per PRO_i satisfer l'electorat] va ser molt criticada per l'oposició.
b. *Van pintar les seves_i construccions [per PRO_i satisfer l'electorat] de blanc.
- (30) a. La seva construcció malintencionada de pisos de protecció oficial amb bigues aluminoses el va portar a la presó.
b. ?? Van pintar [les seves construccions malintencionades] de color blanc.

Fixem-nos, però, que en els dos darrers casos de nominalitzacions resultatives sí que és possible mantenir el possessiu (traient la clàusula d'infinitiu i l'adjectiu *malintencionat*), que d'alguna manera podria entendre's com una de les possibles realitzacions d'un complement subjectiu:

- (31) Van pintar les seves construccions de color blanc.

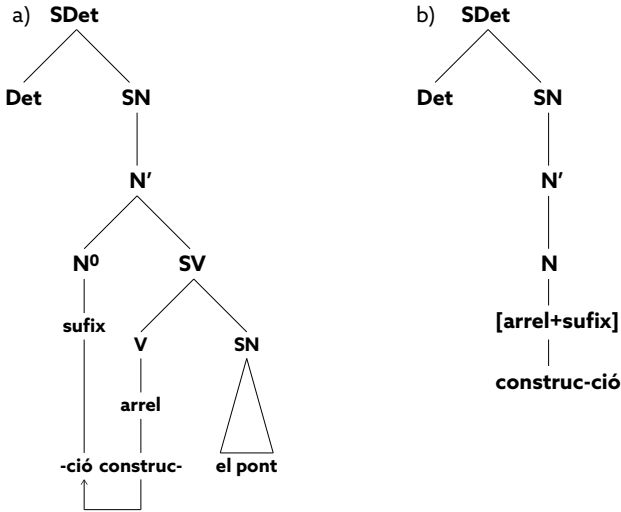
Gràcia resol aquesta paradoxa aparent amb la idea que els possessius, en realitat, no són arguments sinó simples «posseïdors» (i, per tant, adjunts): «Sembla que en realitat els possessius no són agents gramaticals, encara que els puguem donar aquesta interpretació». ³⁶

Tot plegat permet a Gràcia ratificar la idea que les nominalitzacions eventuais i les resultatives han de tenir orígens diferents, i proposa seguir l'anàlisi de Borer (1990) segons la qual hi ha una única regla de formació de mots que converteix una arrel verbal en una de nominal, però que s'aplica a nivells diferents. Basant-se en aquesta idea, proposa l'anàlisi arbòria que presentem a continuació (que estaria d'acord amb les anàlisis sintactistes que postulen un SV intern a les nominalitzacions eventuais):

---

36 En la nostra anàlisi matisarem aquesta qüestió.

(32)

Un cas especial relacionat amb les nominalitzacions eventuais és el dels noms relacionats amb un verb sense cap afix amb contingut fonològic, com *atac*, *odi*, *cant*, etc. Gràcia (1995: 29) constata que no sempre és clar quin és el procés morfològic que permet relacionar aquests noms amb els verbs corresponents. Planteja tres possibilitats: adjunció d'un afix zero (33a); canvi de categoria (33b), o recategorització i creació d'un nus nou en l'estructura morfològica del derivat (33c):

- (33) a. $[ ]_V \rightarrow [[ ]_V + \emptyset]_N$
 b. $[ ]_V \rightarrow [ ]_N$
 c. $[ ]_V \rightarrow [[ ]_V]_N$

Gràcia assumeix la primera d'aquestes tres opcions, és a dir, considera que hi ha un afix zero. Teòricament, doncs, defensa que el procés de formació hauria de ser el mateix que el que presentàvem a (32a). Ara bé, l'autora fa notar que alguns autors afirmen que els noms deverbals que tenen un sufix sense contingut fonològic no poden heretar l'estructura argumental del verb, i que, en realitat, han de ser analitzats com a noms resultatius, fet que justifica per la presència d'algunes propietats que permeten interpretar com a resultatius algunes d'aquests nominalitzacions.

En primer lloc, segons l'autora, aquests noms no admeten la forma de les nominalitzacions passives, cosa que vol dir, principalment, que no poden realitzar els complements que podríem assimilar als subjectes verbals com a $SP_{per\ part\ de}$. És a dir, els complements equivalents al que en els noms eventuais serien els complements

subjectius s'han de realitzar, en aquests casos, introduïts per *de*, i no es poden considerar arguments. En posa alguns exemples (Gràcia, 1995: 30):³⁷

- (34) a. ?? el desig d'un bon sou per part d'en Pau
b. *l'odi de la violència per part d'en Pau
c. *l'enyor de la pàtria per part dels exiliats

A més, creu que en el cas dels noms psicològics el complement *subjectiu* es podria interpretar com un posseïdor (en la mesura que és un experimentador) i que, per tant, caldria considerar-lo adjunt i no pas argument.

L'única raó per la qual es podria adduir, segons l'autora, que aquests complements són arguments nominals seria considerar que es tracta de noms de possessió inalienable:

Si considerem aquests noms com a noms de possessió inalienable, el sintagma *de*+SN correspondria a l'argument posseïdor d'aquest tipus de noms; seria, doncs, un argument del nom, no de la base verbal (Gràcia, 1995: 30).

En segon lloc, Gràcia (1995) constata que aquests noms admeten més variació en el règim preposicional dels complements que correspondrien als arguments interns del verb. Així, molts dels noms amb afíx zero que deriven de verbs transitius (i que, per tant, haurien de tenir un complement objectiu realitzat com a genitiu objectiu) admeten complements introduïts tant per *de* com per altres preposicions (*a*, *per a*), cosa que «és impossible amb nominals com *destrucció*, *construcció* o *descobriments*» (Gràcia, 1995: 30):³⁸

- (35) a. el rebuig al/ del teu projecte
b. l'odi ??de/ a la guerra
c. el dret a la llibertat
d. la por al/ ?del foc³⁹

---

37 Aquesta afirmació no és del tot coherent amb certs usos lingüístics. De fet, tenim dubtes sobre l'agramaticalitat dels exemples de (34), que considerem admissibles fins a cert punt (i, en tot cas, creiem que la causa de l'agramaticalitat és més el paper temàtic d'experimentador que té el complement subjectiu que no pas la nominalització en si). És més, hi ha nominalitzacions amb sufix zero (o sense sufix fonològicament explícit) que admeten perfectament la realització passiva: *l'atac als estudiants per part de la policia*; *el càstig als nens per part de la mare*; *l'insult al públic per part de l'artista*.

38 Autors com Badia expliquen la variació del règim preposicional dels arguments interns dels noms psicològics per altres raons (que veurem a l'apartat següent), que no impedeixen considerar que aquests noms tenen estructura argumental. Més avall, doncs, tornarem a parlar d'aquesta qüestió.

39 Hem inclòs aquests dos últims exemples perquè volíem manifestar el nostre desacord amb les suposicions de Gràcia sobre la gramaticalitat dels complements. En cas de *dret*, considerem que Gràcia

- (36) a. la destrucció de/ *a la ciutat
 b. la construcció de/ *a la ciutat
 c. el descobriment de/ *al medicament

També en relació amb l'alternança preposicional, l'autora fa notar que, quan es combinen dos complements, l'estructura de l'SN que té com a nucli una nominalització sense un sufix amb contingut fonològic és diferent de la de les nominalitzacions de procés més prototípiques (amb els sufixos *-ció* o *-ment*), com podem comprovar en les diferències entre (37a) i (37b):⁴⁰

- (37) a. l'odi del Jordi {a/cap a} la violència
 b. la construcció d'habitatges per part de l'Ajuntament

En qualsevol cas, per a Gràcia la possibilitat d'alternança del règim preposicional indica que els complements de les nominalitzacions amb sufix zero derivades de verbs transitius no poden ser argumentals. De fet, per a ella, el sol fet que calgui entendre que aquests complements es realitzen com a veritables sintagmes preposicionals i no com a SN amb una marca de cas ja és significatiu:

Aquesta alternança de règim ens fa pensar que efectivament és un complement del nom deslligat de l'estructura argumental del verb: els objectes dels noms són SN en estructura-P i s'hi inereix la preposició marcadora de Cas *de*, però no creiem que les altres preposicions també es puguin considerar inserides (Gràcia, 1995: 31).

Finalment, Gràcia addueix dues raons més per confirmar la inexistència d'estructura argumental en els noms deverbals amb un sufix sense contingut fonològic, que són, d'una banda, la lectura resultativa de molts d'aquests noms des d'un punt de vista semàntic, i, de l'altra, la possibilitat a pluralització:

[G]eneralment són noms que denoten clarament un resultat i moltes vegades han sofert un procés posterior que ha fet que tinguessin un significat especialitzat i que denotessin objectes físics. [...]

---

omet una de les possibilitats de realització, que és *dret de* (*el dret de la llibertat*); en el segon, creiem que l'interrogant hauria d'estar davant de la primera preposició i no de la segona (*la por ?a/ del foc*).

40 Amb tot, aquí cal tenir en compte que anteriorment Gràcia ja ha comentat que aquest tipus de nominalitzacions no admeten la *passivització*, que és precisament l'estructura habitual de les nominalitzacions eventuals realitzades amb dos complements. Sembla, doncs, que l'estructuració diferent de l'SN està directament relacionada amb el fet que les nominalitzacions amb sufix zero no admeten complements *subjectius* introduïts per per part de (cosa, que, alhora, té a veure amb les característiques semàntiques dels arguments externs dels verbs corresponents), habitualment experimentadors.

A més, és fàcil de veure que tots aquests noms admeten el plural amb la mateixa facilitat que els noms no derivats.
(Gràcia, 1995: 32)

L'autora conclou que la incapacitat d'aquest tipus de noms deverbals per retardar l'estructura argumental del verb base és precisament el fet que el nucli de l'SN és buit:

[L]a regla que forma aquests mots ha de ser una regla lèxica, perquè a la sintaxi no podem tenir aquest nucli nominal buit. Per tant, si són el resultat d'una regla lèxica, tal com prevèiem, no hi podrà haver herència sintàctica (Gràcia, 1995: 33).

Això és el que faria, per exemple, que noms deverbals formats per l'arrel més una vocal /a/, com *amenança*, *visita*, *defensa* o *barreja* presentin les mateixes característiques que els noms amb sufix zero tant pel que fa a la realització dels complements com pel que fa a la interpretació semàntica dels noms. Ho podem comprovar en sintagmes com els que presentem a continuació (Gràcia, 1995: 33):

- (38) a. l'amenança (de l'alcalde) als veïns
b. l'esmena (del rector) al pla d'estudis
c. la crítica (del periodista) a l'actuació del ministre ⁴¹
- (39) barreja (=beguda alcohòlica)
excusa (=pretext)
defensa (=la part de defensa en un judici)
visita (=persona que fa la visita)
conserva (=menjar en llauna) ⁴²

Un altre tipus de substantius que Gràcia té en compte en relació amb l'herència argumental en els processos de formació de mots són els noms complexos amb valor agentiu i instrumental, especialment els que es formen amb la incorporació d'un nucli verbal al sufix *-dor*.

Aquests noms, com assenyala (1995: 40), «sovint denoten l'agent corresponent a la forma verbal» (per exemple, *jugador*, *nedador*, *comprador*, *afinador*), tot i que també poden tenir un valor instrumental (*mocador*, *encenedor*, *agafador*), a més de

---

41 Sembla que en aquest cas també seria possible la forma passivitzada: *??l'amenança als veïns per part de l'alcalde*; *??l'esmena al pla d'estudis per part del rector*; *la crítica a l'actuació del ministre per part del periodista*.

42 Creiem, de tota manera, que és forçat fer una lectura exclusivament resultativa d'aquests noms. Per exemple, *visita* es defineix al DIEC2 com a 'acció d'anar a veure algú a casa seva per amistat, per cortesia, per parlar d'un afer, etc.'; *defensa* és, en primer lloc, 'acció de defensar o defensar-se'.

locatiu (*abeurador, rentador, estenedor*) o d'experimentador (*admirador, sabedor*), malgrat que aquests dos darrers casos són menys productius. Gràcia fa notar que la distinció entre la lectura agentiva o instrumental d'aquest tipus de noms no és sempre lingüística, sinó que també pot dependre del context:

Com s'ha observat sovint, el fet que un nom s'interpreti com a agent o com a instrument no és una qüestió pròpiament lingüística, sinó que depèn de factors externs, pragmàtics o culturals. Un mot com *encenedor*, en principi, tant pot ser un instrument com un agent. Si l'interpretem com a instrument és perquè existeix un aparell que serveix per a encendre, però en una cultura on no hi hagués aquest estri i, en canvi, hi hagués una persona amb la funció d'encendre el foc sagrat, l'encenedor podria ser aquesta persona (Gràcia, 1995: 40).

I, de fet, aquests dos papers temàtics (agent i instrument) poden ocupar la mateixa posició en una oració, que és la d'argument extern: per tant podem generalitzar que «els noms en *-dor* fan referència a l'argument extern» (1995: 40).

Aquesta afirmació està directament relacionada amb l'assumpció del fet que en el procés de formació d'aquests noms hi ha un argument que s'hereta internament, que és precisament l'argument extern. És a dir, aquests noms fan referència a l'argument extern de l'oració precisament perquè el sufix nominalitzador *-dor* absorbeix el paper temàtic d'aquest argument.

L'herència interna té una altra conseqüència, i és que redueix l'estructura argumental del nom que hereta un argument internament. Per exemple, el nom *destructor* (amb un sufix *-dor* que ha heretat el paper- θ d'agent del verb primitiu) només té un argument, el tema. Aquest nom, però, no sempre admet la realització de l'argument intern (Gràcia, 1995: 44–45):

- (40) a. El destructor de la ciutat va ser condemnat a mort.
 b. El destructor (*de la ciutat) es va espallar quan l'exèrcit dels aliats arribava al port.
 c. L'admirador de l'obra de Stravinsky és ell.

Levin & Rappaport (1988) atribueixen la variabilitat als trets d'eventualitat d'aquestes nominalitzacions, i això depèn, alhora, de si s'ha produït (o no) l'esdeveniment que implicaria el verb de base. És a dir, «un nominal és eventiu si implica que s'ha produït l'esdeveniment», però «si aquesta implicació no és forçosa és que és no eventiu: una cosa que serveixi per a V, encara que no s'hagi fet servir mai (no s'ha produït l'esdeveniment), continuarà essent un V+*dor*» (Gràcia, 1995: 45). Així, és freqüent que els noms instrumentals siguin interpretats com a no eventuals, com també alguns noms agentius (per exemple, els que fan referència a oficis):

- (41) a. !L'afinador del piano de casa no ha afinat mai res.
b. Aquest afinador electrònic encara no l'he fet servir mai.
c. S'ha preparat per fer d'afinador, però no ha treballat mai d'això.

En casos com els de (42b i c), la interpretació no eventual de la construcció impedeix que es realitzin sintàcticament els arguments. Es comporten, doncs, com les nominalitzacions de resultat, amb la diferència que en les nominalitzacions en *-dor* l'agent s'hereta sempre, perquè s'hereta internament (mitjançant el sufix):

A les nominalitzacions de resultat queda bloquejada l'herència de tota l'estructura argumental del verb base; en els noms en *-dor*, l'argument extern s'hereta internament (queda lligat pel sufix), però l'argument intern no es pot realitzar sintàcticament (Gràcia, 1995: 47).

Podria semblar, a partir de casos com els que podem observar a (42), que les nominalitzacions instrumentals i les nominalitzacions agentives que fan referència a oficis admeten alguns complements (aparentment) argumentals:

- (42) a. Tinc un afinador de violí electrònic i és més precís que el diapasó.
b. És afinador de pianos, però no ha exercit mai.

Ara bé, aquests complements no tenen les mateixes característiques sintàctiques que els complements argumentals dels noms eventuais. De fet, per a Gràcia, les construccions formades per una nominalització en *-dor* no eventual i un complement realitzat com a SP_{de} «presenten una clara similitud formal amb els compostos sinàptics» com *codi de barres* o *molí de vent*, cosa que implica que poden ser entesos com a mots compostos en què s'ha produït una herència interna de l'estructura argumental.⁴³

D'entrada, Gràcia observa que, mentre que els complements de les nominalitzacions agentives eventuais poden ser l'antecedent d'un pronom, els de les nominalitzacions instrumentals i agentives no eventuais no permeten la represa pronominal. En aquest sentit, doncs, construccions com *il·lustrador de llibres* o *inhibidor de telèfons mòbils* es comporten igual que compostos sinàptics com *molí de vent*. Fixem-nos en els exemples que presentem a continuació (extrets parcialment de Gràcia, 1995: 48):

- (43) a. Les recol·lectores del blat_i van anar a cobrar després d'haver-lo_i carregat al camió.
b. L'il·lustrador del llibre_i em va recomanar que te'l_i comprés.

---

43 Al capítol 6 reprendrem aquesta qüestió.

- (44) a. *Poseu-hi un [molí de vent_i] perquè aquí en_i fa molt.
 b. */?? Les recol·lectores de blat_i van anar a comprar després d'haver-ne_i carregat al camió.
 c. */?? És il·lustrador de llibres_i i em va dir que enguany en_i publicaria molts.

A més, tant en els mots compostos com en els casos analitzats és molt difícil introduir modificadors entre el nucli de la nominalització no eventual i el complement (*de*+SN), cosa que, per a l'autora (1995: 49) «corroborava que, efectivament, es tracta de compostos». Ho exemplifiquem a continuació:

- (45) a. *codi extens de barres (codi de barres extens)
 b. ?? molí vell de vent (molí de vent vell)
 c. */?? inhibidor potent de mòbils (inhibidor de mòbils potent)
 d. */?? il·lustrador molt bo de llibres (il·lustrador de llibres molt bo)

Amb aquestes proves Gràcia vol demostrar que les nominalitzacions eventuais d'aquest tipus són en realitat mots compostos que caldria analitzar així:

- (46) [vene + dor de cotxes]
 AG   TEMA
 (arg. extern) (arg. intern)

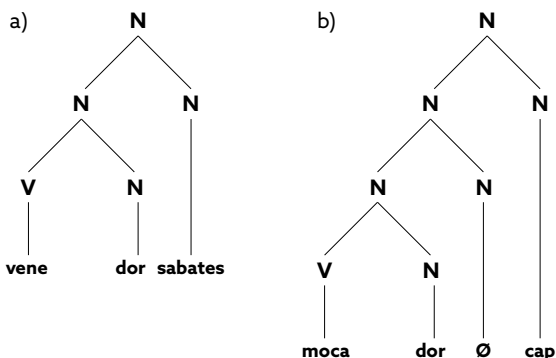
Aquesta hipòtesi, però, només és vàlida en el cas dels noms no eventuais d'interpretació agentiva: en el cas de les nominalitzacions instrumentals, com veurem, no hi ha herència del tema perquè el complement no té la funció semàntica de tema. Encara més: segons Gràcia (que es basen Battaglia & Pernicone 1979), en italià aquests complements no estarien introduïts per la preposició *di*, sinó *da*, que indica finalitat. I, en el cas del català, el complement amb *de* es pot intercanviar, sovint, per un complement introduït per *per a*. Fixem-nos en aquests sintagmes, extrets parcialment de Gràcia (1995: 52):

- (47) a. netejador {de/per al} cutis
 b. desmaquillador {d' / per als} ulls
 c. mocador {de / per al} cap
 d. afinador {de/ per al} violí

La possibilitat d'alternança indica, precisament, que «la relació entre l'element de l'esquerra dels compostos i els arguments que apareixen al sintagma és espúria» i que, per tant, «el nom s'interpreta com un nom simple [...] que forma part d'un compost però sense que es mantingui cap relació temàtica» (Gràcia, 1995: 53).

Com que els derivats instrumentals es diferencien, en aquest cas, dels agentius, l'anàlisi que en fem ha de ser diferent (Gràcia, 1995: 54–55):

(48)

En definitiva, Gràcia, com Borer, Grimshaw o Picallo, les nominalitzacions eventuais contenen, en la seva «estructura profunda», un nucli verbal que s'incorpora al nucli nominal (que no pot ser fonològicament buit) i del qual el nom hereta els complements argumentals. Aquesta herència pot ser interna —si es produeix mitjançant processos morfològics— o externa —si es produeix en la sintaxi—, cosa que té repercussions en la realització dels complements argumentals en el marc de l'SN.

Un cas d'herència interna seria el de les nominalitzacions agentives i instrumentals en *-dor*, cas en què el paper temàtic que correspondria a l'argument extern és absorbit per un sufix. Amb tot, la lectura eventual o no eventual de la nominalització també pot bloquejar l'argument intern, que només serà recuperable com a complement argumental si la nominalització (agentiva o instrumental) és eventual.

4.5 Propostes de Badia (1994, 2002)

Badia, a través del llibre *Aspectes del sintagma nominal en català des de la perspectiva de la traducció automàtica* i del capítol dedicat als complements del nom de la *Gramàtica del català contemporani*, aporta un dels panorames descriptius més complets dels que hi ha actualment sobre l'estructura argumental dels noms en català.

Igual que la resta d'autors, Badia s'adona que no tots els substantius tenen estructura argumental, sinó que només ho fan els predicatius, que defineix com els noms que «denoten o expressen estats, processos o eventualitats, és a dir, les classes semàntiques usualment denotades o expressades pels predicats (adjectius

o verbs)» (2002: 1598). Aquests substantius, per la seva part, poden estar complementats per «entitats afectades o participants de l'eventualitat, procés o estat denotat pel nom (exactament igual com ho fan els verbs i els adjectius)» (2002: 1598).

Sovint els substantius predicatius són noms derivats (deverbals i deadjectivals), i llavors els complements argumentals solen dependre dels complements argumentals dels adjectius o dels verbs primitius, tant pel que fa a la «forma» (a la categoria sintàctica) com en interpretació semàntica. L'autor assenyala, però, tres diferències bàsiques entre els noms derivats i els seus primitius, especialment els verbs:

1. Els verbs (i, en menor mesura, els adjectius) admeten sintagmes nominals com a subjecte o objecte, però els noms no ho fan.
2. Els complements argumentals dels noms tendeixen a ser opcionals, mentre que els dels verbs tendeixen a ser obligatoris.
3. Els complements heretats poden variar segons el tipus de nom resultant. Així, un nom verbal d'agent no admetrà un argument que codifiqui l'agent de l'eventualitat, mentre que una nominalització de procés o un nom deadjectival tendiran a heretar tots els arguments de la base.

L'autor analitza, amb aquestes premisses, els noms deadjectivals i deverbals. En relació amb els deadjectivals, observa que l'argument que correspondria al subjecte d'una oració atributiva es pot realitzar com a genitiu (SP_{de}), com a adjectiu relacional o bé com a possessiu i que en el cas dels adjectius que tenen complements argumentals regits per una preposició (o més d'una), el nom tendeix a heretar el complement amb les mateixes preposicions. Pel que fa als deverbals, Badia identifica la capacitat predicativa amb el fet que els noms siguin de procés (els predicatius) o de resultat (els no predicatius). Parteix de les hipòtesis següents (2002: 1602–1604):

1. Els noms deverbals predicatius tendeixen a heretar l'estructura argumental del verb del qual deriven.
2. El nombre màxim de complements argumentals d'un nom verbal predicatiu correspon al nombre de complements que té el verb del qual deriva.

3. Els sintagmes nominals amb només un o dos complements tenen un alt grau de naturalitat (49a i b), però els sintagmes amb més complements (49c) resulten molt menys naturals.⁴⁴

- (49) a. l'interès dels estudiants per la recerca
b. l'afirmació de Galileu que la terra gira al voltant del Sol
c. la donació d'aquests quadres a la residència d'avis per part d'en Jaume

4. En general, la forma dels complements nominals deriva directament de la dels arguments del verb. En aquest sentit, Badia (2002: 1604) afirma que hi ha una «tendència a una regularitat important», ja que els arguments verbals que són sintagmes nominals (subjecte, objecte directe) s'expressen com a sintagmes preposicionals introduïts per *de* quan complementen el nom, mentre que la resta manté —segons Badia— el seu règim preposicional. Els complements preposicionals, doncs, mantenen la seva preposició, i els predicatius apareixen introduïts per *com a*.

A partir d'aquí, Badia descriu com es realitzen els diversos complements argumentals dels noms deverbals. Agrupa els noms en dues classes: els derivats de verbs no estatus (és a dir, verbs que indiquen una eventualitat o un procés) i els derivats de verbs estatus (que són els que expressen estats o relacions estables entre entitats).

Pel que fa als primers, observa que tant els complements que en una configuració oracional correspondrien al subjecte verbal (que designa amb el terme *complements subjectius*) com els que correspondrien al complement directe (*complements objectius*) s'expressen habitualment com a sintagmes preposicionals introduïts per *de*. A més, els complements subjectius també admeten, quan coocorren amb complements objectius, les formes SP_{per} o SP_{per part de} cosa que atribueix a necessitats expressives.⁴⁵

Tots dos tipus de complements (subjectius i objectius) també admeten la realització com a possessius, tot i que els complements objectius només ho fan si el complement subjectiu és absent o s'expressa amb la locució *per part de* (Badia, 2002: 1605):

- (50) a. la repressió dels estudiants per part de la policia
b. la seva repressió per part de la policia

---

44 En paraules de Badia (2002: 1604): «la tendència en català (com en altres llengües romàniques i a diferència de moltes llengües germàniques) és de preferir els sintagmes nominals amb relativament pocs complements del mateix nivell sintactico-semàntic [sic]».

45 Més avall matisarem aquesta qüestió.

- c. la seva repressió dels estudiants
- d. *la seva repressió de la policia ⁴⁶

A més, els complements que en la configuració oracional es realitzen com a sintagmes preposicionals —és a dir, els complements indirectes (51) i els preposicionals (52)—, tendeixen a mantenir el règim preposicional del complement verbal:

- (51) a. Va donar tres quadres a la fundació.
- b. La donació de tres quadres a la fundació.

- (52) a. El tècnic va insistir en això.
- b. la insistència del tècnic en això

I finalment, els complements predicatius s'expressen, en la configuració nominal, mitjançant la locució preposicional *com a*:

- (53) a. Van nomenar la Carme presidenta de l'entitat.
- b. el nomenament de la Carme com a presidenta de l'entitat.

Amb relació als noms deverbals estatus, Badia observa que, en general, aquest tipus de noms admet més variació en el règim preposicional dels seus complements que no pas els noms relacionats amb verbs dinàmics.

Per aquest motiu, l'autor (2002: 1608) distingeix tres grups de noms deverbals estatus: els noms que expressen estats intel·lectuals, els noms que expressen emocions (que serien els noms psicològics) i els noms que expressen pertinença o possessió.

Els noms que expressen estats intel·lectuals (com *coneixement*, *saber*, *comprensió* o *imaginació*), que normalment tenen dos arguments (un subjecte experimentador i un objecte tema), no admeten amb naturalitat la combinació de dos complements realitzats com a SP_{de} en un mateix sintagma, cosa que obliga un dels dos arguments a adquirir una altra forma. Badia (2002: 1608) constata, però, que no tots els noms d'aquesta classe es comporten igual. Així, *coneixement* o *saber* acostumen a tenir un complement subjectiu realitzat com a genitiu i un complement objectiu amb la forma SP_{sobre?} mentre que amb noms com *comprensió* el complement objectiu sol ser genitiu i l'objectiu, SP_{per part de}:

---

46 Aquesta oració és admissible si entenem que són els estudiants els qui reprimeixen la policia (és a dir, si invertim els papers temàtics d'agent i tema), però no pas si entenem el possessiu com a tema.

- (54) a. el coneixement del Guillem sobre física nuclear
b. la comprensió de la física nuclear per part del Guillem

Pel que fa als noms «que expressen emocions» (que es corresponen amb el que podem anomenar noms psicològics), Badia fa notar, d'una banda, que cal excloure la possibilitat que els complements subjectius es realitzin com a SP_{per} o $SP_{per\ part}$ (ja que el complement subjectiu dels verbs dels quals deriven aquest tipus de noms no és mai, segons l'autor, agentiu), i, de l'altra, que es poden dividir en tres classes segons la preposició que introdueix el complement: (1) noms com *amor*, *odi* o *estimació*, que admeten complements objectius encapçalats per *a*, *per*, *vers*; (2) la segona, per noms com *por* i *temor*; que només admeten *de*; i la tercera, per *interès*, *admiració* i *compassió*, que accepten, com a complements, SP_{per} .

El tercer grup (i últim) de noms deverbals estatus que estudia Badia són els noms que expressen possessió, com ara *possessió* o *pertinença*. En aquests casos, l'estructura argumental dels noms és paral·lela a la dels verbs. Comparem els exemples de (55) amb els de (56):

- (55) a. Aquesta família posseeix moltes propietats.
b. ?? la possessió [d'aquesta família] [de moltes propietats]
c. la possessió [de moltes propietats] [per part d'aquesta família]
- (56) a. Aquesta col·lecció pertany al museu.
b. la pertinença [d'aquesta col·lecció] [al museu]

En el cas dels predicats estatus, doncs, Badia vol mostrar que «la relació entre el règim dels verbs i el dels noms és molt menys uniforme que amb els predicats dinàmics», i explica que sembla que es deu a motius semàntics, com «la manca de la funció semàntica d'agent, la pèrdua de la asimetria entre el subjecte i l'objecte o la necessitat de marcar explícitament el valor semàntic dels complements», si bé no estableix regles específiques que permetin justificar cadascuna de les constatacions descriptives que presenta (Badia, 2002: 1611).

Badia (1994, 2002), doncs, considera, com els altres autors estudiats, que els complements dels noms predicatius són paral·lels als dels verbs, motiu pel qual els complements nominals exerceixen, en principi, les mateixes funcions semàntiques que els complements corresponents dels predicats dels quals deriven.

D'altra banda, l'autor també reconeix que «hi ha noms no predicatius que poden tenir complements argumentals que contribueixen decisivament a determinar la denotació del sintagma en què ocorren» (Badia, 2002: 1615). En aquest sentit, Badia aporta la llista dels noms «no predicatius» que admeten complements argumentals que nosaltres emprarem com a base per al nostre estudi. Així, pren en consideració els noms relacionals (que expressen possessió inalienable), les

nominalitzacions d'agent i instrument, les nominalitzacions de resultat, els noms col·lectius, els noms de representació (icònics o depictius), els noms semiòtics i alguns noms abstractes.

Els noms relacionals (com els que denoten relacions familiars) solen estar complementats per un SP_{de} o un possessiu, que Badia (2002: 1617) —com Leonetti i Escandell (1991) o Bonet & Solà (1986)— considera argumental: a diferència del que passa en el cas dels complements adjunts especificatius de qualsevol nom, que el que fan és reduir la denotació inicial a un subconjunt d'aquesta denotació, el complement preposicional dels noms relacionals canvia la denotació inicial del nom, que passa de ser una relació a ser un conjunt.

Pel que fa a les nominalitzacions d'agent, d'instrument i de resultat, Badia (2002: 1619) constata que admeten complements —sempre realitzats com a SP_{de}— que equivaldrien a l'objecte directe del verb amb què es relacionen morfològicament i que, per tant, també cal considerar argumentals.

I, en el cas dels noms de representació (com *quadre* o *fotografia*) i els noms semiòtics (com *llibre* o *poema*), l'autor fa notar que admeten complements amb papers temàtics assimilables a l'agent o al tema. Per a ell (1994: 149), en alguns casos aquests noms «es comport[en] com els noms relacionals [...] i, de fet, com les nominalitzacions de resultat [...]: el seu complement n'és un argument».

En definitiva, Badia presenta una descripció del funcionament de l'estructura argumental en català basada en la idea que els noms, com els verbs, admeten complements argumentals. No aprofundeix, però, en les conseqüències d'aquest paral·lelisme i ofereix una panoràmica molt general, que caldrà estudiar amb molt més deteniment.

4.6 Recapitulació

En aquest capítol hem comprovat que, tot i que en la tradició gramatical catalana del segle XIX (que copiava els models castellans i llatins) ja es parlava de règim nominal, les aportacions teòriques a la qüestió dels arguments nominals s'inicien amb els estudis de gramàtica generativa de Gràcia (1982) i Bonet & Solà (1986). És, però, Badia (1994, 2002) qui ofereix el panorama descriptiu més complet de com es materialitzen els arguments nominals en català, en una caracterització que ens servirà de base per desenvolupar el nostre estudi al llarg dels capítols 5 i 6.

Al capítol 5 oferim una visió general de com creiem que cal analitzar l'estructura argumental dels noms en català, centrada a buscar la resposta a la primera pregunta que formulàvem en iniciar aquest treball i que és quins noms admeten arguments i com ho podem explicar. És, però, el capítol 6 el que conté l'anàlisi i la descripció detallades de com es manifesten els complements argumentals dels noms en la nostra llengua.